Cana asobnaha numaru 20 hr. Pierasyłka apłačana ryčałtam

Nr. 33. Wilnia, Piatnica 23 Kastryčnika 1931 h. Hod VII (XV).

MOKSLŲ AKADEMIJOS BIBLIOTEKA

Biełaruskaja KRYNICA

PALITYČNAJA, HRAMADZKAJA i LITERATURNAJA HAZETA

Adras Redakcyi i Administracyi:
WILNIA, LUDWISARSKAJA 1-19. (Wilno, Ludwisarska 1-19)
Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4 hadz. wieč.

Ceny abwiestak pawodle umowy.

„Biel. KRYNICA“ kaštuje na hod—4 zał., na pałhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu udwaja daražej.
HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Quadragesimo anno.“

(Da ideolohii B.Ch.D.)

Pad hetkim zahałoŭkam „Chryścijanskaja Dumka“ (10.X., № 15) źmiaščaje nastupnuju staćciu ab papieskaj encyklicy, jakaja zabiraje hołas na sučasnyja socyjalnyja temy.

„Sioleta ŭ traŭni miesiacy — čytajem u henaj staćci — minuła 40 hadoŭ ad času wydańnia encykliki Wialikaha Papieža Lawona XIII „Rerum Nowarum“ ab sprawach hramadzkaj sprawiadliwaści. Ab hetaj encyklicy pisali my ŭ Nr 7 „Chryścijanskaj Dumki“ sioletniaha hodu. Ab hetaj-ža encyklicy z pryčyny jaje 40-letniaha jubileju zahawaryŭ tak-ža ciapierašni Papież Pius XI. Jon wydaŭ encykliku ab adnaŭleńni sučasnaha hramadzkaha ładu. Encyklika heta, jakaja začynajecca ad słoŭ „Quadragesimo anno“ (u sarakawy hod), źjaŭlajecca abnaŭleńniem i dapaŭnieńniem słaŭnaj encykliki „Rerum Nowarum.“ Woś-ža siańnia, kali ŭwieś świet stohnie pad jarmom ciažaści hramadzkich chwarobaŭ, karysna budzie nam paznajomicca z hetaj nowaj papieskaj encyklikaj. Hałoŭny źmiest hetaj encykliki, padzielenaj na try častki, nastupny.

Pieršaja častka encykliki „Quadragesimo anno„ apiswaje ŭsie tyja dabradziejstwy dla sprawy hramadzkaj sprawiadliwaści na świecie, jakija źjaŭlajucca wynikam encykliki „Rerum Nowarum.“ Woś-ža, dziakujučy hetaj encyklicy Lawona XIII, paŭstała i raźwiłasia ŭ nawukowy system chryścijanskaja socyjolohija, jakaja sulić čaławiectwu, a pradusim pakryŭdžanaj jaho častcy, peŭnaje raźwiazańnie hramadzkich bałačak na padstawie wiečnaj i niepamylnaj nawuki Chrystowaj. — Dziakujučy tej-ža encyklicy „Rerum Nowarum,“ mnohija dziaržawy zdabylisia na takoje prawa, jakoje paŭstała pad upływam henaj rabotnickaj encykliki i jakoje siańnia wydatna abierahaje prawy rabotnikaŭ, baroniačy ich ad wyzysku niasumlennych kapitalistych. — Z druhoha-ž uznoŭ boku na padstawie tej-ža słaŭnaj encykliki paŭstali sajuzy rabotnickija i sialanskija, jakija sami rupiacca ab swaim dabrabycie jak materjalnym, tak i duchowym. Tam-ža, dzie stwarylisia takija warunki, jakija nia dajuć mahčymaści pracujučaj masie załažyć swaje čysta chryścijanskija sajuzy, rabotniki mohuć naležać da sajuzaŭ nie chryścijanskich, jak sajuzy socyjalistyčnyja, kali sajuzy hetyja dajuć swaim siabrom wolnaść sumleńnia i kali siabry chryścijanie majuć swaje asobnyja arhanizacyi, jakija dbajuć ab relihijnaje i maralnaje dabro dla siabie. — Nazwaŭšy ŭreście encykliku „Rerum Nowarum“ „wialikaj konstytucyjaj hramadzkaha ładu,“ a tak-ža zaznačyŭšy, što ŭ razumieńni jaje praz sorak hadoŭ nabrałasia niamała niajasnaściaŭ, trudnaściaŭ, a časta i pamyłak, encyklika „Quadragesimo anno“ pierachodzie da druhoj častki, u jakoj dumki Lawona XIII ab sprawach hramadzkich i haspadarčych wyjašniaje i pahłyblaje. U hetaj druhoj častcy spatykajem ab hramadzkaj sprawiadliwaści nastupnuju nawuku.

Da ŭłasnaści na materjalnaje dabro čaławiek maje pryrodnaje prawa. Ale charaktar takoj ułasnaści z tahož pryrodnaha prawa jošć padwojny: asabisty i hramadzki, heta znača, što prywatnaja ŭłasnaść pawinna słužyć nia tolki asabistym patrebam čaławieka, ale takža patrebam i hramadzkim. Dziela hetaha mylajecca toj, chto ŭważaje, što bahaćcie, jakoje jon maje na ŭłasnaść, maje słužyć wykłučna jaho patrebam i ničym nia moža być ahraničana, jak mylajecca takža i toj, chto nie pryznaje za čaławiekam nijakaha prawa na ŭłasnaść. Prawa na ŭłasnaść prywatnuju — adna reč, a prawa na ŭžywańnie henaj ułasnaści — hruhaja reč. — Kali-ž prywatny ŭłaśnik, nadużywajučy pryrodnaje prawa ułasnaści, swaich hramadzkich abawiazkaŭ nie spaŭniaje, tady ŭrad, praz uwahu na hramadzkija patreby, moža wydać zakon, jaki pawinien wyjaśnić, što ŭłaśniku ŭ karystańni jahonaj majemaściaj wolna, a što niawolna. „Akraśleńnie ŭłasnaści paasobnych adzinak pakinuŭ Boh ludzkoj mudraści i ŭstanowam narodaŭ“ — skazaŭ Lawon XIII. — Niesprawiadliwa pastupajuć pradstaŭniki kapitału, jakija ličać swaim usio wytworstwa i ŭsie dachody, pakidajučy rabotnikam ledź stolki, skolki patrebna na ŭtrymańnie swajho žyćcia i adnaŭleńnia siłaŭ. Uznoŭ-ža z druhoha boku mylajucca i tyja, jakija ŭważajuć, što ŭsio wytworstwa i ŭwieś dachod słušna naleža wykłučna da rabotnikaŭ, pa wykłučeńni adno tolki koštaŭ patrebnych na padtrymańnie i adnaŭleńnie kapitału. — „Jak-by nia była padzielena miž prywatnych ułaśnikaŭ ziamla — kaža Lawon XIII — jana nie pierastaje słužyć supolnaj usich karyści.“ Dyk woś-ža niawolna adnej klasy wykłučać ad učaścia jaje ŭ zyskach druhoj. Treba kožnamu dać naležnuju jamu čaść materjalnaha dabra; treba kab byŭ zawiedzieny taki padzieł majemaści ziamielnaj, jaki adkazwaŭby ahulnamu dabru i hramadzkaj sprawiadliwaści. — Uznoŭ-ža kab wyzwalić z niesprawiadliwaha pałažeńnia proletarjat, (rabotniki, jakija nia majuć ułasnaj majemaści), jaki nie atrymliwaje za swaju pracu taho, što jamu naležycca, treba staracca, kab jon zdabyŭ ułasnuju majemaść. Woś-ža dziela hetaha treba imknucca da taho, kab materjalnaje wytworstwa ŭ słušnaj miery akazałasia ŭ taho, chto daje kapitał, ale kab taksama ŭ dastatačnaj kolkaści pierajšło jano i da taho, chto daje swaju pracu. Pamahčy-ž rabotniku dajšci da hetaha moža sprawiadliwaja zapłata, z jakoj jon mohby utrymać pryzwaita siabie i siamju, wybawiać naležna dziaciej, a takža adłažyć štoniebudź na zdabyćcio sabie prywatnaj majemaści. — Uwodzić-ža ŭ žyćcio hetyja ideały chryścijanskaj hramadzkaj sprawiadliwaści pawinny supolna: Kaściol (Carkwa), dziaržawa, pradpryjemstwy i profesyjanalnyja rabotnickija i sialanskija sajuzy. Pry hetym treba adznačyć, što pry takoj pracy dziaržawa moža užywać prymusu, a sajuzy strajkaŭ.

Ureście nastupaje častka treciaja encykliki, u jakoj św. Ajciec padaje bolš mienš nastupnuju nawuku. Pradusim spatykajem tut ściwierdžańnie faktu, što na miesca niezdarowaj konkurencyi ŭ žyćci pramysłowym świetu, pryšło siańnia nadmiernaje nahramadžańnie bahaćcia ŭ rukach niewialikaha liku ludziej, z niabywałaj škodaj dla šyrokich pracoŭnych masaŭ. Dalej wykazwajecca, što ani socyjalizm, ani komunizm, jakija pa natury swajej źjaŭlajucca procišu — chryścijanskija, hramadzkaj niesprawiadliwaści zaradzić nia zmohuć. — Padčorkiwajecca takža patreba pierachodu nie katoraha rodu majemaści na ŭłasnaść dziaržawy praz uwahu na karyść ahulna-hramadzkuju.

Ureście encyklika „Quadragesimo anno“ ściwierdziŭšy, što žarałom wialikaha hramadzkaha zła našaha času źjaŭlajecca, ahułam kažučy, adstupnictwa ad Boha i ad chryścijanstwa jak kapitalistych, tak i šyrokich kruhoŭ rabotnickich i što ŭ baračbie sa złom hramadzkim treba pradusim źwiarnuć rozum i serca da Boha, treba ŭsim adradzicca duchowa, paprawicca maralna i ŭsie hramadzkija niedachopy papraŭlać u światle asnoŭ Ewanelii. Kančajučy-ž encykliku, Papież pieraściarahaje świet prad tej katastrofaj, jakaja na jaho čakaje, kali ŭ sprawie baračby z hramadzkaj niesprawiadliwaściaj woźmuć wierch kirunki procišu chryścijanskija i zaklikaje ŭsich ludziej dobraj woli da supolnaj pracy dla ahulnaha, hramadzkaha dabra.“

Hetki źmiest papieskaj encykliki ab hramadzkaj sprawiadliwaści padaje „Chr. D.“ Hetyja dumki papieža świedčać duža wymoŭna, jak biespadstaŭnym u swaim časie byŭ na B.Ch.D. i „Biel. Krynicu“ pachod arcybiskupa Jałbžykoŭskaha! Arcybiskup hety zakidaŭ nam, što my jdziom razam z prawasłaŭnymi, a encyklika na supolnuju pracu hramadzkuju katalikoŭ z niekatalikami pry peŭnych warunkach pazwalaje, arcybiskup zakidaŭ nam kamunizm, bo my imkniomsia da padzielu wialikaj ziamielnaj ułasnaści na karyść biezziamielnych i małaziamielnych i tak-ža da taho, kab rabotniki fabryčnyja mieli adpawiednaje ŭčaście ŭ dachodach pradpryjemstwa, u jakim jany pracujuć (jak-by ŭ hetym sutnaść kamunizmu!), a z encykliki dawiedwajemsia, što nadzialić biednych ułasnaściaj — heta hałoŭny punkt chryścijanskaj socyjolohii, što prawa akreślić hetu ułasnaść naleža da „ludzkoj mudraści i da narodnych ustanowaŭ“ i što hetu hramadzkuju sprawiadliwaść ŭłady mohuć prawodzić nawat pry pomačy prymusu i što ŭreście niamožna adnej klasy hramadzkaj wykłučać ad učaścia ŭ dachodach druhoj.

Woś-ža ŭsio heta duža nas ciešyć, što my na dobraj darozie.

Kryzys kapitalizmu.

Kapitalizmam nazywajem taki hramadzki ład, u katorym usie warštaty i prylady wytworčaści (ziamla, žywioła, fabryki, mašyny i h. p.) znachodziacca ŭ rukach paadzinočnych ludziej— kapitalistaŭ. Kapitalizmam, aproč wyšej pieraličanych rečaŭ, jašče časta nazywajuć hrošy, ale heta niasłušna, bo hroš sam pa sabie nie pradstaŭlaje wialikaha kapitału (z zołata možna zrabić wielmi mała karysnych dla čaławieka rečaŭ, užo nie haworačy ab nadrukawanych papierkach), hrošy jošć tolki umoŭnym wymiennym znakam u kapitalistyčnym świecie.

Woś-ža kapitalizm razam sa swaimi umoŭnymi znakami — hrašmi pieražywaje wialiki nutrany kryzys, katory ŭ ciapierašniuju paru pierachodzić u sapraŭdnaje bankructwa. I hety kryzys kapitalizm pieražywaje nie ad siańniašniaha dnia: usie nowyja ekanamičnyja teoryi, pačynajučy ad Saint — Simona i kančajučy na Leninie, świedčać ab hłybokim kryzysie kapitalizmu i ab šukańni nowych daroh.

Najwastrej staŭ prajaŭlacca hety kryzys z wynachodam mašyny; mašyna stwaryła wialiki fabryčny promysł i razam z hetym wialikuju kolkaść fabryčnaha ludu h. zw. proletaryjatu. Pry pomačy mašyny fabrykanty mahli wypuskać u świet wializarny lik tawaraŭ; pradanyja tawary prynosili kapitalistam wialiki dachod i bahaćcie.

Nia toje było z rabotnikam: za jaho pracawała mašyna i tam, dzie daŭniej treba było pry ručnoj pracy 10—20 rabotnikaŭ, ciapier rabiła adna mašyna z adnym rabotnikam. Pakul świet patrabawaŭ tawaraŭ, rabotniki mieli pracu i pry mašynach, ale kali tawaraŭ było štoraz bolej, a kuplać nia było kamu, fabryki stali i rabotniki apynulisia ŭ pałažeńni biezrabotnych...

Takim paradkam kapitalizm dajšoŭ da taho, što staŭ wytwarać zamnoha roznych tawaraŭ, na katory nia było zbytu. U rezultacie wytwarylasia dziŭnaja sytuacyja: u fabryčnych składach traščeła ad tawaru, było šmat iježy i adziežy, tymčasam tut-ža, pobač z fabryčnym składam, u rabotnickaj siamji, nia było ni ježy ni adziežy... Miest taho, kab razdać zbytak tawaraŭ biednym, kapitalisty pačali tapić i palić dabro, bajučysia, kab razdawanaje dabro nie prywiało da jašče bolšaj tannaści, bo peŭnie-ž toj, što dastaŭ darma, kuplać tawaru užo nia budzie.

Z hetaha bačym, što kapitalizm akazaŭsia dobrym u wytworčaści, ale drennym u padziele i zatym ludzi pačali šukać nowych daroh. Ale jakich? Źniščyć mašyny? Praŭda, što pa niekatorych krajoch paŭstali dumki adkazacca ad mašyn, jak ad pryładaŭ wytworčaści i wiarnucca da ručnoj pracy. Zusim niadaŭna, bo paru tydniaŭ tamu ŭ Amerycy hrupa ekanamistaŭ apracawała prajekt, pawodle katoraha mašyny, jakija zamianiajuć čaławieka ŭ pracy, nie pawinny ŭžywacca. Tolki tyja mašyny dapuskajucca ŭ wytworčaści, jakija wypaŭniajuć abo niepasilnuju dla čaławieka rabotu, abo takuju, jakaja škodzić jahonamu zdaroŭju. Što budzie z hetaha prajektu, my nia wiedajem, adno tolki nam zdajecca, što **čaławiek nikoli nie adkažacca ad mašyny, jakaja ablahčaje jahonu rabotu.** Natura ludzkaja zaŭsiody šukaje palohki ŭ pracy i adkazacca ad henaj palohki nia može nikoli. Štož astajecca rabić? **Astajecca šukać nowaj teoryi, nowaha ładu dla hramadzkaha žyćcia** i heta, jak my ŭžo hawaryli, čaławiectwa robić.

Ale siańniašni kapitalizm pieražywaje kryzys nia tolki ŭ wytworčaści — jon pieražywaje kryzys tak-ža ŭ swaich umoŭnych hrašowych znakach, abo h. zw. kryzys finansawy. Dahetul u kapitalistyčnym świecie hrašowaja systema apirałasia i apirajecca na zołacie. Taja dziaržawa jość „bahataja," jakaja maje najbolš hetaha žoŭtaha „šlachotnaha" metalu. Zołata, jakoje samo pa sabie maje mała cennaści (što napr. značyć kusok zołata ŭ paraŭnańni da kuska chleba ŭ časie hoładu abo chacia-b da kažucha ŭ maroz?), adnak zołata zrabiłasia wymiennym znakam ŭ kapitalistyčnym świecie. Na zołacie dziaržawy abapiorli wartaść papiarowych znakaŭ (zołata dziaržali ŭ bankach, a wypuskali papierki, jakija byli stolki warty, skolki było ŭ banku zołata), na zołacie dziaržałasia ŭsio ekanamičnaje žyćcio dziaržaŭ, zołata zrabiłasia jakby krywioj ekanamičnaha žyćcia ŭ dziaržaŭnym arhanizmie. Zhetul pajšła cichaja wajna pamiž dziaržawami za zołata, u rezultacie najbolš zołata paśpieli naźbirać Francyja i Ameryka z wialikaj škodaj dla druhich, słabiejšych dziaržaŭ.

Ale i ŭ hetych bahatych krajoch bačycca ciapier niejki niedawier u ludziej da stałaści siańniašniaha palityčnaha i ekanamičnaha paradku. Bunt u anhielskaj flocie, jaki zachistaŭ funtam šterlinhaŭ; niamiecki kacioł, jaki hatoŭ łopnuć u kirunku karydoru i Uschodniaj Prusii; wajenny ahoń u Mandžuryi, iskry katoraha mohuć zalacieć niawiedama kudy, a ŭreście biazupynnaja hroźba z boku balšawikoŭ — usio heta wyklikaje ŭ ludziej wielmi niapeŭnyja nastroi. Možna skazać z celaj peŭnaściaj, što ludzi pieražywajuć **kryzys dawieru** da siańniašniaha palityčnaha, hramadzkaha i finansawaha paradku. U takich niapeŭnych časoch ludzi chočuć pryzapasić na „čornuju" časinu niešta peŭnaje, a takim „peŭnym" jość pawodle ludzkoha razumieńnia zołata. Dyk pačałosia skuplańnie zołata, wyjmańnie swaich aščadnaściaŭ z bankaŭ i chawańnie ich u siabie ŭ chacie. Heta wyklikała bankructwa bankaŭ, za bankructwam bankaŭ pajšło spynieńnie kredytaŭ na roznyja pradpryjemstwy, heta iznoŭ paciahnuła za saboju jašče bolšaje biezraboćcie i takim paradkam świet apynuŭsia na parozie katastrofy.

Praŭda, kab uciačy ad hetaj katastrofy ludzi ratujucca jak mohuć, źbirajucca na narady, tworać nowyja prajekty, ale ci heta što pamoža, pakaža budučynia. Adno tolki peŭnaje, što my ciapier pieražywajem wialiki kryzys, wialiki pierałom, jaki čaławiectwa pieražywaje raz na celyja stahodździ, a moža nawat na tysiačy hadoŭ. Daŭniejšyja formy žyćcia ŭmirajuć, rodziacca nowyja. Ale ci heta ŭžo apošni bal prad naradžeńniem nowaha paradku? Nam zdajecca, što nie. Heta tolki pačatak balu. Horšyja rečy jašče prad nami. Kryzys kapitalizmu, jaki pačaŭsia paru hadoŭ tamu, ciapier dachodzić da najwyšejšaj stupieni.

z.

Niaŭdałaja misija z niaŭdałaj kamisii.

Niadaŭna hazety padali cikawuju wiestku ab tym, što ŭ Lwoŭ pryjaždžaŭ z Rymu ajciec Wałkonski i wioŭ hutarki z haławoju ŭnijackaj hreka-katalickaj carkwy ŭ Uschodniaj Haliččynie mitr. Šeptyckim ab pierachodzie hetaj carkwy pad zahad kamisii „Pro Russia." Jak wiedama, unijackaja carkwa ŭ Haliččynie znachodzicca pad zahadami rymskaj konhrehacyi „Pro Ecclesia Orientali."

U hetaj sprawie hazety pišuć, što ŭsie staruńni ajca Wałkonskaha astalisia biez rezultatu, bo ani mitr. Šeptycki, ani inšyja ŭnijackija biskupy na prapazycyju pierajšci pad juryzdykcyju kamisii „Pro Russia" nie zhadzilisia. Dziela hetaha — jak pišuć hazety — haława hetaj kamisii arc. D'Erbigny i jaho pamočnik a. Wałkonski starajucca prynamsi zatrymać pad swajej juryzdykcyjaj misyjnuju akcyju biskupa Čarneckaha na biełaruska-ŭkrainskich ziemlach.

Na naš pahlad i biskup Čarnecki, dla dabra unii, nia može astawacca pad zahadam hetaj kamisii. Para ŭžo zrazumieć „ruskim" dziejačom u Rymie, što ŭ nas tut nia „Russia," a Biełaruś i Ukraina, što hena kamisija može być karysnaj tam, dzie sapraŭdy jość „Russia," a tut u nas jana tolki dražnić nacyjanalnyja pačućci jak biełarusaŭ tak i ŭkraincaŭ i adchilaje ich ad złučeńnia z Rymam. Dyk ci nia lepš było-b stwaryć specyjalnuju kamisiju dla Biełarusi i Ukrainy? A kali ŭžo hetaha dziela „niejkich" pryčyn nia možna, to prynamsi, kab našy ŭnijaty byli pad zahadami konhrehacyi „Pro Ecclesia Orientali" (Dla Uschodniaj Carkwy), z biskupskimi katedrami dla biełarusaŭ i ŭkraincaŭ, ale nikoli pad zahadami kamisii „Pro Russia."

Na naš pahlad treba było-b, kab tyja, što majuć hołas u Rymie, rastłumačyli tam usiu škodnaść raściahwańnia dziejnaści kamisii „Pro Russia" na biełarusaŭ i ŭkraincaŭ — bo heta świedčyć ab tym, što nas dałučajuć da Rasiei. Rymskija kaścielnyja palityki, chočučy prydabrycca rasiejskim emihrantam i adchilić ad siabie ŭsiakaje padazreńnie ab dzialnaści „единой и неделимой", dajšli da taho, što zapiarečyli isnawańnie biełaruskaha i ŭkrainskaha narodu.

Praŭda, što takaja palityka može pryniaści peŭnyja plusy ŭ adnosinach da rasiejskaj emihracyi, ale jakija karyści budzie mieć Rym u adchileńni ad siabie biełarusaŭ i ŭkraincaŭ?

Jak słaba arjentujucca ŭ Rymie ŭ našych tutaka sprawach, świedčyć nia tolki addanie našaha kraju pad zahady kamisii „Pro Russia," ab hetym świedčyć jašče prysyłka ŭ Lwoŭ nie kaho inšaha, ale jakraz rasiejskaha kniazia Wałkonskaha, jaki pryniaŭ katalicyzm, a paru miesiacaŭ tamu i świaščenstwa. Hety kniaź Wałkonski wiedamy z taho, što nie pryznaje ani biełarusaŭ, ani ŭkraincaŭ. U wydanaj im niadaŭna knizie jon nie pryznaje isnawańnia ŭkrainskaha narodu, a što hawaryć ab nas biełarusach!

Zatym uważajem, što takija „dziejačy" nie pawinny rabić unii ŭ našym kraju, bo jany nia tolki nia zrobiać, ale jašče papsujuć usio toje, što było zroblena.

Wielmi pažadana było-b (a heta pažadańnie my napeŭna wyražajem ad usiaho biełaruskaha narodu), kab i biskup Čarnecki, jakoha tut u nas na Biełarusi wielmi pawažajuć wyjšaŭ z-pad juryzdykcyi kamisii „Pro Russia," a pierajšoŭ pad zahady konhrehacyi „Pro Ecclesia Orientali." My prakanany, što na hetym sprawa unii mnoha wyjhraje.

j.

Pastanowa Mižnarodnaha Trybunału

ŭ sprawie komunikacyjnaha sporu Polščy z Litwoj.

Mižnarodny Trybunał Sprawiadliwaści ŭ Hazie, razhledziŭšy polska-litoŭski spor u sprawie čyhunačnaj komunikacyi Landwarowa-Košadary, dnia 15 h. m. abjawiŭ swaju pastanowu, jakoj razjaśniaje, što Litwa nia maje abawiazku zhadzicca na adkryćcio čyhunačnaj komunikacyi na linii Landwarowa-Košadary. Słowam, Litwa ŭ Trybunale Mižnarodnaj Sprawiadliwaści sprawu wyjhrała, a Polšča prajhrała.

Pastanowa heta Trybunału Mižnarodnaj Sprawiadliwaści ŭ Hazie ŭschwalawała publičnuju apiniju ŭsiaho świetu.

Z hazet polskich i rasiejskich dawiedwajemsia, što ŭ Koŭnie pradstaŭniki-pasły: Niamieččyny, S.S.R.R. i Šwecyi wyrazili litoŭskamu ŭradu swajo zdawaleńnie z pryčyny pastanowy Haskaha Trybunału. Tyja-ž polskija i rasiejskija hazety tak-ža padajuć, što ŭ Koŭnie z pryčyny takoj pastanowy ŭtwarylisia demanstracyi, u časie katorych demanstranty wykrykiwali „Valio", a ŭ hazecie „Letuvas Aidas", jakaja wychodzić u Koŭnie, źjawiłasia staćcia, aŭtar katoraj piša: „pastanowa Haskaha Trybunału świedčyć ab tym, što hety Trybunał 1) pryznaje zaniaćcie Wilni hien. Želihoŭskim — akupacyjaj, 2) pakidaje adkrytym pytańnie ab polska-litoŭskaj hranicy 3) kasuje pastanowu Rady Ambasadaraŭ i 4) pierakraślaje pastanowy Lihi Narodaŭ, datyčačyja Litwy i Polščy".

Knihapis.

Die Nationalitäten in den Staaten Europas. Wien, 1931.

Pad hetkim zahałoŭkam, jaki pa biełarusku aznačaje: „Nacyjanalnaści ŭ dziaržawach Eŭropy", niadaŭna ŭ Wienie wyšła abšyrnaja — 568 bačyn wialikaj waśmiorki — staranna i pryhoža wydanaja kniha, prysłanaja nam u redakcyju dla recenzii. Jość heta zbornik časta dawoli abšyrnych i ŭsiestaronnych staciej ab nacyjanalnych mienšaściach u dziaržawach Eŭropy. Aŭtary hetych staciej, jak čytajem u pradmowie, heta wydatnyja pradstaŭniki henych nacyjanalnych mienšaściaŭ.

U hetym zborniku, aprača staciej ab nacyjanalnaściach u rožnych dziaržawach Eŭropy, spatykajem takža ahulnyja wiestki ab tej dziaržawie, u jakoj henyja nacyjanalnaści prymušany žyć. Wiestki hetyja zwyčajna datyčać statystyki henych nacyjanalnaściaŭ i praŭnych da ich abawiazkaŭ dziaržawy, wynikajučych jak z prawa mižnarodnaha, tak i z prawa ŭnutranaha dziaržaŭnaha.

Zbornik hety wydany koštam Sekretarjatu Kanhresaŭ Eŭropejskich Nacyjanalnaściaŭ pad redakcyjaj Hieneralnaha Sekretara henych Kanhresaŭ Dr. Ewalda Ammende.

Zmiest knihi razłožany pawodle tych dziar[illegible] jakich žywuć nacyjanalnaści, što biaruć učaście ŭ Kanhresach. I tak biaruć u ich učaście: z Estonii: niemcy, rasiejcy, šwedy, žydy; z Łatwii — rasiejcy, niemcy, žydy; z Litwy — žydy, niemcy, rasiejcy; z Polščy — ŭkraincy, niemcy, žydy, b i e ł a r u s y, litoŭcy; z Danii — niemcy; z Niamieččyny — litoŭcy; z Čechasławacyi — niemcy, wuhry, žydy, karpatarusy; z Aŭstryi — čechasławaki, słowency, kroaty; z Wuhryi — niemcy; z Juhasławii — niemcy, wuhry, baŭhary; z Rumynii — wuhry, niemcy, žydy, rasiejcy, ukraincy, baŭhary; z Baŭharyi — žydy; z Italii — juhasławianie, niemcy, hreki; z Hišpanii — kataloncy i baski.

Wažnaść dla nas biełarusaŭ zborniku ŭ tym, što jon źjaŭlajecca jakby encyklopedyjaj wiestak ab tych nacyjanalnaściach u rožnych dziaržawach Eŭropy, jakija, losam prymušany należać da jakoj dziaržawy, imknucca da abarony swaich prawoŭ jak asobnaj nacyjanalnaści i hetym służać prykładam i dla našych narodnych adradženskich pačynańniaŭ.

Wažna ŭ hetym zborniku dla nas, peŭnież, i toje, što ŭ im choć na dziesiacioch bałonkach spatykajem wiestki i ab biełarusach, što znachodziacca pad Polščaj. Staćcia ab nas padzielena na hetkija addzieły: ab biełarusach ahułam, ab samaŭradach na biełaruskich ziemlach, ab pałažeńni biełarusaŭ haspadarčym, ab trudnaściach biełaruskaha školnictwa i ŭreście ab kaścielnym i carkoŭnym žyćci biełarusaŭ. Biełaruskaja heta staćcia źmieščana ŭ henym zborniku dziakujučy zachadam Bieł. Nac. Kamitetu ŭ Wilni, za što jamu ad biełarusaŭ należycca ščyraja padziaka.

Jość adnak niešta i nia pryjemnaje dla biełarusaŭ u hetym zborniku: — heta adsutnaść wiestak ab biełarusach u Łatwii, dzie lik biełarusaŭ dachodzić da sotni tysiačaŭ. Wina ŭ hetym, peŭnież, tych biełarusaŭ u Łatwii, jakija majuć pretensii da narodnych i palityčnych dziejačoŭ, a jakija dla narodu badaj nia robiać ničoha, abo robiać duža mała. Čamu napr. hram. Pihuleŭski, dahetul biełaruski pasoł u Łatwijskim Sojmie tak apuściŭsia, što nie nawiazaŭ znosinaŭ z Nacyjanalnymi Kanhresami i nia braŭ dahetul u ich udziełu, — rač dla biełarusaŭ całkom nie zrazumiełaja! Spadziajomsia adnak, što sprawa heta ŭ budučynie budzie papraŭlena.

Kančajučy hetyja karotkija ŭwahi ab knizie: „Die Nationalitäten in den Staaten Europas", astajecca tolki pažadać, kab paznajomilisia iz joj jak najšyrejšyja kruhi biełaruskaj intelihiencyi.

M. K.

„Сьветач Беларусі."

Hod II, kastryčnik 1931 h. Nr 2 (5), str. 16
Wyd. Centr. Biełaruski Prawasłaŭny Kamitet,
red. W. Smalenski. Wilnia.

Pad hetkim nazowam užo druhi hod wychodzić u Wilni biełaruskaja časopiś, orhan prawasłaŭnych biełarusaŭ. Wychodzić jana, na žal, dawoli redka — u minułym hodzie byli wypuš-

Jašče ab uschodnia-sławianskaj Duch. seminaryi ŭ Dubnie.

Pawodle apošnich wiestak wykładowaj mowaj u Duch. seminaryi ŭ Dubnie budzie mowa łacinskaja. U seminaryi buduć wučyć mowaŭ: ŭkrainskaj, biełaruskaj, rasiejskaj i polskaj. Seminaryja budzie miaścicca ŭ daŭniejšym bernardynskim manastyry, jaki ŭžo kančajuć remantawać. Abrazy i ikanastas dla seminaryjnaj carkwy wykanany ŭ styli XVI—XVII stahodździa. Seminaryja budzie na ŭtrymańni Apostalskaj Stalicy. Aficyjalny nazoŭ jaje „Papskaja seminaryja ŭschodniaha abradu". Zwierchni nahlad nad seminaryjaj i kiraŭnictwa budzie mieć Waršaŭski nuncyj Marmadži. Pastupać u hetu seminaryju mahčymuć tolki maturysty, jakija rodam z ziamiel, byŭšych daŭniej pad Rasiejaj, a tak-ža i z Haliččyny.

Z hazet.

Wodhuki aŭtanamičnaha prajektu dla ŭschodniaj Haliččyny.

Pasolski klub P.P.S. padaŭ u kancelaryju maršałka Sojmu aŭtanamičny prajekt dla Uschodniaj Haliččyny. Prajekt heny prapanuje ŭtwaryć u Haliččynie miajscowy sojm i adkryć ukrainski uniwersytet.

U hetaj sprawie endeckaja „Gazeta Waršawska" wystupajučy prociŭ prajektu aŭtanomii dla Ŭschod. Haliččyny zajaŭlaje, što heta aŭtanomija wielmi niekarysna dla polskaj dziaržaŭnaści i što jana nie raźwiazwaje polska-ŭkrainskaha pytańnia, bo ŭkrainskaje pytańnie maje ciapier tendencyju pieratwaracca ŭ prablemu mižnarodnaha značeńnia, a aŭtanomija Usch. Haliččyny moža stwaryć taki palityčny arhanizm, jaki budzie supiarečny z intaresami polskaj dziaržawy, bo jaho tendencyi buduć wychodzić za hranicy Polščy.

Treba spadziawacca, što na henaj platformie stanie ŭ hetaj sprawie i ŭradawaja partyja B.B., dyk zhary možna skazać, što sprawa aŭtanomii Uschod. Haliččyny tym i zakončycca, što P.P.S.-y padali hety prajekt. Dy j P.P.S.-y padali jaho musić tolki tamu, što wiedajuć nastroj sojmawaj bolšaści.

Narady Hitlera z Konowalcam.

Polskaja presa padaje, što miž pawadyrom niamieckich narodnych socyjalistaŭ Hitleram i kiraŭnikom UWO (Ukrainskaja Wajskowaja Arhanizacyja) pałk. Konawalcam u adnym mieście ŭ Niamieččynie adbyłasia palityčnaha charaktaru narada. Hitler byccam choča nakirawać ukrainskich nacyjanalistaŭ prociŭ Sawietaŭ. U orhanie Konowalca „Na Storozi" pajawiłasia staćcia, u jakoj zaklikajecca ŭkrainskich nacyjanalistaŭ, kab ščylnymi radami jšli z Hitleram, bo jon „adčynić bramu na Uschod". P.

Kali budzie ahulnaja pierapiś nasielnictwa?

My ŭžo niekalki razoŭ padawali, što ahulnaja pierapiś adbudziecca 9 śniežnia s. h. Niekatoryja našy čytačy nas pawiadamlajuć, što ŭ ich miajscowaściach pierapiś „užo adbyłasia". Woś dziela hetaha ŭwažajem za patrebu ab pierapisi napisać nastupnaje:

Paŭtarajem, što pierapiś adbudziecca **ŭsiudy 9 śniežnia siol. h.** Ciapier u niekatorych miajscoch byli tolki sproby pierapisi i hetaja probnaja pierapiś niawažnaja, bo tolki probnaja.

Dyk pamiatajcie hramadzianie, što ahulnaja pierapiś adbudziecca 9 śniežnia siol. h. Usie zapiswajcie baćkaŭskuju mowu (język ojczysty) **biełaruskaj**.

Z Biełaruskaha žyćcia.

Z studenskaha žyćcia. Paśla pierarywu z pryčyny letnich wakacyjaŭ praca biełaruskaha studenstwa pačynaje ažyŭlacca. U niadzielu 18 h. m. byŭ naładžany ŭ Bieł. Stud. Sajuzie papularny referat, jaki pračytaŭ stud. M. Tulejka.

Arhanizacyja kooperatyŭnaj stałoŭki. U niadzielu 18 h. m. adbyŭsia schod kooperatywy „Sytnica", jaki pastanawiŭ adkryć u Wilni stałoŭku.

Likwidacyja kniharni Wyd. T-wa. Biełaruskaja kniharnia Wyd. T-wa, jakaja miaściłasia pry wul. Ostrabramskaj 1 u Wilni, pierajšła ŭ prywatnyja ruki na ŭłasnaść b. jaje zahadčyka I. Miatły. Wydawieckim T-wam kirujuć A. Łuckiewič i A. Trepka.

Centrasajuz puścieje. Jak dawiedywajemsia, apošnimi časami parwaŭ suwiaź z Centrasajuzam b. kandydat u pasły ad Centrasajuzu ŭ časie apošnich wybaraŭ A. Wojcik. Toje samaje zrabiŭ i inž.-ahranomii Busieł, jaki redahawaŭ haspadarčuju časopiś „Sacha". Takim čynam u Centrasajuzie znachodzicca tolki sam „patryarch" z dwuma nierazłučnymi kumpanami.

Padručnik psycholohii pa biełarusku. Drukujecca j chutka wyjdzie „Каротkі нарыс псыхолёгіі" napisany wučycialem Wil. Bieł. Himnazii dr. Mik. Iljašewičam.

Praf. Ihnatoŭski achwiaraj kamunistyčnaha teroru. Polonofilski „Голас Праўды" ŭ numary 4 z dn. 20 h. m. padaje, što praf. Ihnatoŭski nia sam nałažyŭ na siabie ruki, a zastreleny ŭ Mienskaj turmie pa zahadu kamunistaŭ (čerezwyčajki) Praf. Ihnatoŭskaha, jak padaje „Голас Праўды", zastreliŭ Moŭša Kahanowič.

Wypiswajcie kataloh biełaruskich knih, a z jaho abaznačanyja čyrwonym atramantam

knižki pa tannaj canie!

Biełaruskaja Kniharnia „Pahonia": Wilnia, Ludwisarskaja wul. Nr. 1.

Z Ukrainskaha žyćcia.

Adkaz ukrainskaj pasłanki polskim pasłankam. Niadaŭna polskija pasłanki z klubu B.B. apublikawali adkrytaje piśmo, u jakim zakidali ŭkrainskaj pasłancy M. Rudnickaj škodnaść jaje palityčnaj dziejnaści dla Polskaj dziaržawy i polska-ŭkrainskaha sužyćcia.

Pasłanka M. Rudnickaja ŭ adkaz na hetyja zakidy ŭ swaim piśmie zajaŭlaje, što zakidy polskich pasłanak u adkrytym piśmie jość hałasłoŭnyja, bo nie paćwierdžany ni adnym kankretnym faktam. — Kali sprawa jdzie ab toje, što ja wystupała ŭ Ženewie, — zajaŭlaje M. Rudnickaja, — dyk Wam chiba wiedama, što polski ŭrad u specyjalnych mienšaściowych dahaworach daje prawa swaim nacyjanalnym mienšaściam padawać skarhi ŭ Lihu Narodaŭ i ich tam baranić i što henaje prawa zahwarantawana mižnarodnymi dahaworami i my ŭkraincy ad hetaha admowicca nia možam.

Ja źjaŭlajusia prychilnicaj mirnaha i lehalnaha wyrašennia nacyjanalnych sporaŭ. Nie maja wina, kali tyja fakty, na jakija ja paklikałasia, prynosiać dla Polščy škodu na mižnarodnaj arenie. U hetaj sprawie winawaty tyja, što źjaŭlajucca adkaznymi za ŭwieś sučasny dziaržaŭny ład u Polščy, a ŭ asobnaści za nacyjanalnuju palityku i ŭkancy za Bieraść i za „pacyfikacyju." U zakančeńni swajho adkrytaha piśma M. Rudnickaja piša, što słowy ab polskaj dziaržawie, jak ab „fundamancie našaj ahulnaj swabody," u tych warunkach, u jakich ciapier znachodzicca ŭkrainskaje nasielnictwa, treba nazwać naiŭnymi abo nawat i cyničnymi.

Z Polščy.

Praca Sojmu. Ab tym, što sioletniaja asieńniaja sojmawaja sesija budzie stajać pad znakam haspadarčaha kryzysu, možna było spadziawacca, ale nichto nie spadziawaŭsia, što h. zw. haspadarčyja narady sojmu abmiažujucca tym, što prymajuć uradawyja prajekty adzin za druhim, jakija nakładajuć na nasielnictwa štoraz to bolšyja padatkowyja ciažary.

Miž inšymi prajektami prajšoŭ i prajekt ab zyskiwańni padatkaŭ u natury. Ustawa henaja abyjmaje padatki: rolny, ad majemaści, spadkowy i pramysłowy. Padatki hetyja možna płacić: žytam, pšanicaj, jačmieniem, hračychaj, bulbaj i nawat dzierawam.

Piać prysudaŭ na śmierć. Paśla zawiadzieńnia palawych (daraznych) sudoŭ, zasudžana piać asob na karu śmierci. Z hetych piaci dwa zasudžany ŭ Wilenskim wajawodztwie.

Uzdaraženńie pošty. Ad dnia 15 h. m. u wa ŭsiej Polščy zawiedziena nowaja paštowaja taryfa. Pawodle henaj taryfy zwyčajnaje piśmo ŭ Polščy možna pasyłać nakleiŭšy značok na 35 hr., zahranicu 60 hr., adkrytku z značkom na 25 hr. u Polščy, zahranicu za 35 hr. Zakaznoje (polecone) piśmo 1 zł. Padniata tak-ža apłata paštowaja i na ŭsie inšyja paštowyja pierasyłki — za pierasyłku hrošaj, pačak, drukaŭ i za telehramy.

čany try numary i ŭ sioletnim dwa. Nia hledziačy na toje, što časopiś heta tak redka pakazwajecca, bo za dwa hady wyšła jaje tolki piać numaroŭ, ab charaktary jaje možna adnak zdać sabie sprawu i z tych numaroŭ, jakija wyšli. Ab charaktary hetym asabliwa jarka świedčyć świeža wyjšaŭšy numar apošni 2 (5), da jakoha bližej i pryhledzimsia.

Pradusim sapraŭdy pryjemna kidajecca ŭ wočy wyhlad wonkawy „Сьветача Беларусі." Jość heta knižyca raźmieru čwiertki arkuša na 16-ci bačynach u wokładcy z prostym, ale dawoli strojnym zahałoŭkam.

Źmiest časopisi składajuć nastupnyja staćci: „Centr. Bieł. Praw. K. i Moładź," wierš „Hlań Boža,", „Biazwierra. "(papularny narys), „Sud nad stud. Sarokaj," „Nieabchodnaść chryścijanskaha abjednańnia," „Z kim zmahacca?," „Ahlad presy, „Kali i chto?" (wolnaja trybuna), „Słaŭnaja dziejnaść," „Cikawaja historyja," „Sprawa eparchijalnaha składu," „Kryk maładoje dušy," „Zapłata," „Chronika" i ŭreście „Adkazy" (paštowaja skrynka).

Užo z samaha pieraličeńnia staciej „Сьветача Беларусі" možna sudzić ab jahonym źmieście, jaki sapraŭdy dawoli cikawy i bahaty. Nie raźbirajučy — dziela ciesnaty našaj časopisi — źmiestu kožnaj z paasobnych uspomnienych staciej, a charakteryzujučy jaho tolki ahułam, treba pryjemnaściaj adciemić nastupnaje. Jak wyraźna widać z henych staciej, „Сьветач Беларусі" stawić sabie za asnaŭnuju metu adradžeńnie Biełaruskaha Narodu na padstawach Chryścijanstwa. Dziela hetaha časopiś hena rašuča zmahajecca z biazdušnym materjalizmam, zmahajecca z rasiejščynaj u žyćci carkoŭnym biełaruskaha narodu, jak z wialikaj i mahutnaj nakinutaj nam čužyncami pieraškodaj da chryścijanskaha narodna-kulturnaha žyćcia našaha narodu, a takža časopiś hena horača zaklikaje narod biełaruski da ideałaŭ Chrystowych. Słowam, pryhožaha idealizmu, maładoha zapału, a takža j wyraznych ideolohičnych dumak u časopisi henaj spatykajem pad dastatkam. A heta ŭ sapraŭdy šerym, biaspryncypowym, dziŭna pryziemnym žyćci biełaruskim sapraŭdy prajaŭ miły, bo zdarowy.

Prajaŭ hetych pryhožych duchowych parywaŭ aŭtaraŭ „Сьветача Беларусі" miły asabliwa zatym, što heta — jak niasuć wieści i jak bačym adčaści i z samaj časopisi — paryŭ biełaruskaj prawasłaŭnaj moładzi, jakaja pačynaje wystupać na arenu biełaruskaha hramadzkaha i kulturnaha žyćcia pad firmaj „Biełaruskaja Prawasł. Hrupa Studentaŭ U. S. B." i „Chaŭrus Biełaruska-Prawasłaŭnaj Moładzi", jakaja wydatna i ahułam dawoli ŭdała supracoŭničaje ŭ „Сьветачы Беларусі."

Woś-ža hetkuju dziejnaść biełaruskaha prawasłaŭnaha hramadzianstwa ahułam i asabliwa biełaruskaj prawasłaŭnaj moładzi biełaruskaje hramadzianstwa pawinna prywitać jak najščyrej i jak najharačej, bo dziejnaść hetkaja — heta jasnaja zorka na ciomnym biełaruskim niebaschile.

Hetak haworym, majučy na ŭwazie nastroj časopisi ideowy i jaje pryncypowyja imknieńni. Nia toje adnak musimo skazać ab metodzie henaj časopisi, ab sposabach jaje baraćby z praciŭnikami i ab sposabie pašyrańnia swaich sapraŭdy świetłych i dobrych dumak. Woś-ža da hetaha sposabu musimo adnieścisia całkom nehatyŭna. Sprawa ŭ tym, što „Сьветач Беларусі", zmahajučysia z siabrami Wil. Praw. Kansystoryi, praciŭnikami biełarusizacyi Carkwy, achwotna karystajecca wyjaŭleńniem ich słušnych ci niasłušnych asabistych maralnych słabaściaŭ. Heta-ž usio zaciamniaje ideowy bok časopisi i zwodzić jaje na hrunt asabistych razrachunkaŭ. Nu, ale heta płod haračych, maładych, niedaznanych sercaŭ! Spadziajomsia, što hetyja ŭwahi našy buduć słušna acenieny i ščyra pryniaty da serca.

Dyk astajecca tolki pažadać, kab „Сьветач Беларусі" čaściej wychodziŭ, kab pahłyblaŭ swaju ideolohiju nia tolki ŭ kirunku relihijna narodnym, ale tak-ža i ŭ kirunku socyjalnym i ŭreście, kab jak najmienš zwaračawaŭ uwahi na asabistaści, a jak najbolš na sprawy našy pryncypowyja, ideowyja. Dyk u dobry čas!..

Prawasłaŭny Miranin.

Z zahranicy.

Japonska-Kitajskaja wajna i pakt Kelloga. Japonska-kitajski aružny kanflikt apynuůsia dziela jaho źlikwidawańnia ů Lizie Narodaŭ. Zamiest chutkaha wyrašeńnia sprawy, kab spynić wajnu, zaciahnułasia heta sprawa na nieakreśleny čas. Liha Narodaŭ, kab abnizić haračku Mandžurskaj balački, zadumała pryłažyć plajstyrk paktu Kelloga. Ale henaje łahodnaje kellohaŭskaje lakarstwa na ŭzburany japonska-kitajskaj katatnioj Mandžurski naryŭ ničoha nia dzielć. Rašučaje spraciŭleńnie Japonii lačyć Mandžurski naryŭ kellohaŭskim lakarstwam staić na pieraškodzie da wyrašennia kanfliktu mirnym sposabam. Japonskija hazety pišuć, što kali-b Liha Narodaŭ wyrašyła Mandžurski kanflikt niekarysna dla Japonii, dyk Japonija wystupić z Lihi Narodaŭ i wyrašyć hetu sprawu siłaj aružža.

Baraćba z relihijaj u Hišpanii. Pačaŭšajasia rewalucyja ŭ Hišpanii prociŭ karala, žorstka pačała raspraŭlacca z relihijaj. Śpiarša rewalucyja paliła manastyry i niščyła kaścioły. Ciapier, kali taja-ž rewalucyjnaja chwala zarhanizawała ŭładu ŭ dziaržawie i wybrała parlamant, pačałasia baraćba hišpanskaj dziaržawy z Katalickim Kaściołam. Niadaŭna hišpanski parlamant wydaŭ zakon, jakim wyhaniaje z Hišpanii orden Jezuitaŭ, kanfiskujučy ŭsiu majemaść hetaha zakonu. Aprača hetaha parlamant swajej pastanowaj zabaraniŭ dawać dziaržaŭnyja zapamohi relihijnym tawarystwam. Suproć hetych pastanowaŭ wystupili katalickija pasły i wydali adozwu da narodu, u jakoj zajaŭlajuć, što jany nie zhadžajucca z takimi pastanowami i nie prymajuć učaścia ŭ naradach parlamantu, kali parlamant pastanaŭlaje takija zakony. Treba wiedać, što ŭ ciaperašnim hišpanskim parlamancie jošč 158 pasłoŭ, jakija wystupajuć prociŭ relihii, a tolki 59 pasłoŭ, što relihii baroniać.

Niamieččyna ciapier źjaŭlajecca obserwacyjnym punktam roznych mahčymaściaŭ ŭ Eŭropie. I sapraŭdy, u hetym palityčnym eŭrapejskim katle adbywajecca šłości hroznaje.

Pašla zarhanizawańnia nowaha ŭradu Bruninga i wyrašeńnia jamu ŭ parlamancie dawieru ŭ m. Brunswiku, paliłasia kroŭ u baraćbie narodnych socyjalistaŭ z palicyjaj. U minułuju niadzielu ŭ Brunswiku sabraŭsia źjezd hitleroŭskich bajawych addziełaŭ. Źjechałasia na hety źjezd 74 tysiačy arhanizawanych hitleroŭskich narodnych socyjalistaŭ. Padčas henaha źjezdu dajšło da sutyčak hitleroŭcaŭ z palicyjaj. Hitleroŭcy pabudawali na wulicach barykady i prywitali palicyju hustymi strełami. Palicyja ŭ hetu akcyju puściła tanki. U wyniku jošč zabityja, 60 asob ciažka ranienych i bolš 100 asob ranienych lohka.

Manifestacyja zakončyłasia defiladaj prad Hitleram. Pachod trywaŭ bolš 6 hadzin. U pachodzie pryniało ŭčaście bolš 100.000 asob.

Da nas pišuć.

DZIKIJA PASTUPKI „KULTURNIKA."

Miedniki, Wil.-Trockaha paw. Našuju staronku — Zach. Biełaruś našy apiakuny čamuści ŭwažajuć pieršabytnaj dy dzikaj. A dzieła hetaha pryjaždžajuć da nas byccam z „kulturnaj" starany „praświacicieli," kab zawiaści ŭ nas swaju kulturu. Raznoščyki henaj niawiedamaj nam „kultury" nie abminuli i našych spakojnych Miednikaŭ. Ab hetych misijanierach niaraz užo pisali ŭ „B. Krynicy," ale treba ab ich pisać i bolej. A pisać ab ich šmat jošč pra što, ale ciapier ja napišu tolki ab tym, jak henyja „praświacicieli" wučać našu moładź iści na boksa, kab papašć čaławieku ŭ haławu butelkaj. U nas taki „praświaciciel" pašyraje henuju „kulturu" wielmi prosta — dajučy praktyčnyja prykłady. Jon špiarša aparažnaje butelku, mierajučy z jaje harełku čarkaj abo šklankaj, wypiwajučy da dna i čysta, a jak harełka „zrobić swajo" tady „kulturnik" puskaje butelkaj čaławieku ŭ haławu. Nawuka henaha „kulturnika" ŭ les nie pašła. Jahonyja haduncy ŭmiejuć nia tolki butelkaj calać u čaławieka, bo nia stydajucca nasić z saboju na wiečaryny kastety, spranžyny i šwarany, kab u wypadku puścić ich u ruch pa hałowach druhim.

Braty, stydna i nizka takimi rečami zajmacca. Zrazumiejcie, što „praktyka" hetymi prykładami da dabra nie dawiadzie. Ad ludziej, jakija hetymi rečami zajmajucca, ściarażyciesia i ich abminajcie. Starajciesia spatykacca časciej z hazetaj i rodnaj knižkaj. Šukajcie świaťła, a nia ciemry.

A. W.

Ab haspadarcy.

Rybnaja haspadarka.

a) Ryba ŭ prywatnaj i narodnaj haspadarcy.

Nierazumny zababon zapchnuŭ rybu ŭ paniaćci Biełarusa-ziemlaroba na apošniaje amal miejsca: „za rybaj — kažuć — pahoništia, chleb straciš." Rybu, jak stravu, našy ludzi pryznajuć najvyžej dla žyda, ale nikoli — dla siabie. I ŭ hetym vielmi mylajucca, bo karmovaja vartaść ryby vielmi značnaja, jak heta vidać z dałučanaha paraŭnańnia.

Dla ziemlarobstva važna rybnaja haspadarka i dziela taho, što stanoviačy pabočnaje zaniaćcie ŭ haspadarcy, pazvalaje dachodna vykarystać navat tyja miajscy hruntoŭ, jakich inakš vykarystać prosta niemahčyma, bo jany, maŭlaŭ, Boham užo praznačany dla rybnaj haspadarki. Takich miajscoŭ asabliva na zachodnia-biełaruskich ziemlach vielmi šmat. Adna tolki sučasnaja Vilenščyna maje kala 70.000 ha vazior, 9.000 klm rek i 840 ha stavoŭ i sažałak z ahulnaj pradukcyjaj kala paŭčvarta miljona kilohramaŭ (350 vahonaŭ pa 100q kožny) ryby i kala sta tysiač kilohramaŭ (10 vahonaŭ) rakoŭ u hod. Kab mieć choć małoje paniaćcie ab zapatrabavańniach na rybnym rynku — da taho, pry dahetulašniaj zababonnaj ustrymanaści ad spažyćcia ryby, — treba viedać, što hetaha mnostva ryby na dastupnych siańnia dla nas rynkach nie chapaje: sudaki i laščy prywoziacca z Savietaŭ, ščupaki z Estonii, a karp — až z Vuhorščyny.

Mimavoli zakradajecca pytańnie, ci-ž my nia možam niechapajučaj ryby dapoŭnić z svaich rybnych haspadarak i płačanyja za hety niedachop vialikija hrošy ŭziać dla siabie? — Biaz doŭhaha namyslu treba na heta adkazać, što *„tak, my heta zrabić možam."* Dla hetaha tolki treba razumnaha z a c i k a ŭ l e ń n i a spradaj, zrazumieńnia jaje i kryšku vytryvałaści. Varta dziela hetaha nad hetaj spravaj tut taksama ŭ ahulnych prynamsia rysach zatrymacca.

b) Asnowy rybnaj haspadarki.

Kolki-ž u nas lažyć hetak zvanych „niaŭžytkaŭ," ab jakich zdavałasia-b sam Boh zabyŭsia, a jakija sapraŭdy mohuć davać navat dobry dachod, kali im dać adpaviednaje pryznačeńnie?! Nie na kožnaj-ža hlebie pryznačana rašci cukrovamu buraku, abo pšanicy, ci chmielu. I tolki ciomny haspadar dumaje, što jahonuju ziamlu nielha inakš vykarystać, jak tolki pad pasieŭ zbažavin, ci karmovych raścinaŭ: susiom nie. Šmat i šmat h. zv. niaŭžytkaŭ moža być vielmi dobra vykarystana pad štučnyja stavy, dla štučnaha, abo h. zv. chatniaha hadavańnia ryby, pieradusim — k a r p a.

Heta hadoŭla była viadomaj užo starym kulturnym narodam i da siahońnia pałahaje pieradusim na zdolnaści ryby vykarystoŭvańnia jak hnojnych sučastak hleby, raspuskanych zalivanaj vadoj, tak i tych niažličanych miljonaŭ najdrabniejšych raścin i žyvatoŭraŭ, jakich hołym vokam nielha navat pabačyć, ale jakich poŭna ŭsiudy, dzie tolki jošč vohkaść i adpaviednaja ciapłynia. Ryba zdolna ŭsio heta spažyć i spažytaje pieratvaryć u cennaje svajo miasa. Apračа vyšej nazvanaha sposabu, kormiacca niekatoryja sarty ryby (drosnaja, abo chižnaja ryba, jak ščupak i inš.) i małymi rybkami.

Urešcie, u apošnich 40 hadoch pačali ludzi hadavać i karmić rybu tak, jak kormiać usiu inšuju svojskuju žyviołu, zaŭvažyli pry hetym, što niekatoryja sarty ryb, padobna śviniam na suchapućci, źjaŭlajucca sapraŭdy ŭsiejadnymi i vielmi chutka adkarmlivajucca. Takoj rybaj źjaŭlajecca pieradusim karp, u mienšaj miery — lin. Skarmlivajuć rybaj: žoŭty i sini łubin (3—5*), bob (3—5), biełv haroch (3), vika (4), šery haroch (4—6), žyta, pšanica, avios (4—6), jačmień (3—4), žałudy (z žytnimi votrubami, (8—9), votruby: žytnija (7), pšaničnyja (4—7). Usio heta prad zadavańniem rybie musić być h r u b a zmołata, abo tolki paraściskana; łubin treba prad tym vymačyć, kab nia byŭ horki. Apračа raścinnaha kormu, ješć ryba taksama i korm žyvatavrynnaha pachodžeńnia, jak kroŭ, muku z miasa, a navat z padliny i inš. Pieršym, chto pačaŭ rybu pahaspadarsku karmić, byŭ Jazep Š u s t a Čech.

Patrawa	Skład patrawaŭ u pracentach.					
	Wady	Białkowych sučastak	Toŭšču (kłustaści)	Krachmalnych sučastak	Celulozy	Popiełu
Vałovina siarednie kłustaja	71.50	20.10	7.40	—	—	1.00
Cialacina, dobraja	77.80	20 00	1.00	—	—	1.20
Švinina, kłustaja	47.50	14.50	37.30	—	—	0.70
Kurynaje jajko	73.67	12.57	12.02	0.67	—	1.70
Karoviaje małako	87.30	3.50	3.50	5.00	—	1 70
Haroch	13.80	23.35	1.88	52.65	5.56	2.76
Sačyŭka	12.33	25.94	1.93	52.84	3.92	3.04
Žytni chleb, miakki	39.70	6.43	1.14	50.44	0.80	1 49
Bulba	74.93	1.99	0.15	20.86	0.98	1.09
Karp, kormleny	73.47	16.67	8.73	—	—	1.22
Karp niakormleny	77.91	18.96	1.85	—	—	1.28
Ščupak	79.63	18.42	0.53	—	—	0 96

Pawodle Jos. Štepanka. Rybnikarstvi a chov ryb.

b) Systemy rybnaj gaspadarki.

Z vyšejskazanaha užo vynikaje vialikaje značeńnie štučnaj hadoŭli ryby ŭ ziemlarobskaj haspadarcy. Hetu hadoŭlu adnak nieadnolkava ŭ kožnym miejscy pravodzieć, bo heta ŭ pieršuju čarhu zaležyć ad taho, chto kolki hruntu moža pad rybnyja stavy advieści, jakija heta hrunty i jak šmat abaznany z rybnoj spravaj čałaviek, jaki maje zaniacca kiravańniem rybnoj haspadarki. A pašla, kirunak rybnoj haspadarki zaležyć i ad taho, jaki chto tavar dumaje pradukavać (vyrablać): ci rybu raspłodnuju, ci hadaŭlanuju, ci rynkovuju. U źviazku z hetym i systemy (kirunki) rybnoj haspadarki byvajuć roznymi.

Z bolšaha možna padzialić rybnuju haspadarku na a) poŭnuju i b) niapoŭnuju.

P o ŭ n a j rybnoj haspadarkaj nazyvajem takuju, u katoraj hadujucca ŭsie sarty ryby, abo lepš skazać, dzie hadujecca ryba ad jejnaha spładžeńnia, až da vyvazu na rynak, jak spažyŭčy tavar. Heta znača, što ŭ takoj haspadarcy jošč svaja raspładovaja ryba (samki—ikraki i samcy—małačaj), svoj materjał hadaŭlany (adna— i dvuchletnija rybki) i ŭreście materjał rynkovy (ryba 3 i 4 letniaja). Kožny hatunak ryby patrabuje asobnaha dahladu i asobnaha pamiaščeńnia, zimoj ŭznoŭ takaja ryba patrabuje asobnych hłybokich zimavalnych stavoŭ abo kamoraŭ. Nia treba chiba dadavać, što hetak zaprajektavanaja rybnaja hospadarka patrabuje dobra zapracavanaj ludzkaj abslühi, značnych abšaraŭ ziamli i, naturalna, niamała hrošaj.

Usiaho hetaha jak raz nie chapaje ŭ drobnych sialanskich haspadarkach, dzie adnak znojdziecca nie adno miejsca pad rybny stavok. Jakža tady tut być?

Inž. A. K.

*) Cyfry ŭ dužkach heta h. zv. kormny koefficient, jaki pakazuje, kolki treba skarmić taho ci inšaha kormu, kab atrymać pryrost 1 kg rybinaha miasa.

Prysyłajcie padpisku na „Biełaruskuju Krynicu" i padawajcie ŭ hazetu wiestki ab žycci na wioscy!

Redaktar J. Paźniak. Druk. im. Fr. Skaryny. Wilnia, Zawalnaja Nr. 6—10. Wydawiec A. Šutowič